

Drents Archief 3.0

Het Drents Archief ontwikkelt een nieuw programma op het gebied van de Drentse geschiedenis: Drents Archief 3.0. Om bezoekers die belevenis in het archiefgebouw te bieden zal het monumentale pand van binnen een fikse metamorfose ondergaan. In het vernieuwde Drents Archief is het mooiste deel van het gebouw voor het publiek.

Nieuwe ideeën voor een oud gebouw

Zecc Architecten

De opdracht om het Drents Archief te verbouwen is gegaan naar Zecc Architecten in Utrecht. Nieuwe ideeën voor oude gebouwen; dat is waarmee Zecc zich profileert en dat sluit naadloos aan bij de ambities van het Drents Archief. Voorzitter van de selectiecommissie Allard Jolles, legt uit dat het bij dergelijke keuzes altijd details zijn die de doorslag geven.

Een project als de verbouwing van het Drents Archief moet Europees aanbesteed worden. Dat betekent dat de overheid de opdracht openbaar maakt en dat iedereen erop kan inschrijven. Meer dan 40 bureaus deden dat waaronder Zecc uit Utrecht. Oprichter en eigenaar Marnix van der Meer is blij en trots. 'Het is het eerste monument met een openbare functie dat we gaan verbouwen. Toen we de opdracht zagen langskomen hadden we meteen het idee dat dit weleens iets voor ons zou kunnen zijn. We zijn dan ook hard aan de slag gegaan om ook de selectiecommissie daarvan te overtuigen.'

van vijf', legt Jolles uit. 'Dat zijn stuk voor stuk bureaus die de klus prima kunnen klaren. Het zijn altijd details die de doorslag geven, het verschil maken. Voor deze opdracht is de keuze gevallen op Zecc, dat bureau paste gewoon het best. Ze hebben het concept *Drents Archief 3.0* helemaal begrepen, hebben veel feeling met digitalisering en hebben zich goed ingeleefd in klant en eindgebruiker.' De commissie kwam tot haar oordeel nadat de vijf bureaus van de shortlist een visiepresentatie gegeven hadden. De Rijksgebouwendienst kiest voor een visiepresentatie in plaats van een ontwerppresentatie om te voorkomen dat grote bureaus in het voordeel zijn, legt Jolles, uit. 'Voor het ontwikkelen van een visie is de beschikbare menskracht binnen een bureau niet van belang. Op deze manier heeft elk bureau gelijke kansen.'

Inleven

Bij het ontwikkelen van hun visie deed Zecc ook 'veldonderzoek'. Zo sprongen Van der Meer en zijn collega's in de trein en reisden af naar Assen omdat ze het belangrijk vinden vooral ook de eindgebruiker van hun projecten te kennen. Van der Meer: 'We wilden ons inleven, voelen hoe het daar was, met mensen praten, rondkijken en vooral luisteren. We vroegen willekeurige mensen op straat naar het archief. Kenden ze het? En zo ja, durfden ze naar binnen, dat torentje in? We spraken met een aantal medewerkers en bezoekers van het archief. Daarna bezochten we ook andere archieven in Nederland. Dat was heel inspirerend.'

Visie

Volgens Marnix van der Meer is de keuze op Zecc gevallen omdat hun visie op huisvestingprojecten in oude gebouwen goed aansluit bij de ambities van *Drents Archief 3.0*. 'Het Drents Archief heeft een innovatief en toekomstgericht verhaal ontwikkeld dat direct onze aandacht trok. Het archief wil nieuwe functies toevoegen aan wat er al is en wij voegen iets nieuws toe aan een gebouw dat er al is. Wij maken het mogelijk dat een gebouw een nieuwe functie krijgt. Zo hebben we onder meer een watertoren verbouwd tot woonhuis. Voor *Drents Archief 3.0* hebben we onze visie samengevat in *care*, *dare* en *share*. *Care* staat voor onze betrokkenheid en zorgvuldigheid, voor de houding waarmee we oude gebouwen tegemoet treden. Maar ook voor de wijze waarop we met de klant en eind-

Impressie van het nieuwe Drents Archief. In de digilounge kunnen bezoekers informatie zoeken over het Drentse verleden, programma's spelen en routes samenstellen. (Impressie: Paul Jansen / ACT2)

Details

Voorzitter van die selectiecommissie was Allard Jolles, hoofd Atelier Rijksbouwmeester. Dit Atelier bewaakt namens de Rijksgebouwendienst de architectonische kwaliteit van overheidsgebouwen. 'Uit alle inzendingen voor een opdracht stellen we een shortlist samen

gebruiker willen omgaan. *Dare* staat voor lef. Dat heb je nodig om een oud gebouw toekomstgericht te maken, een nieuwe functie te geven. Je moet durven veranderen. Als het uitgangspunt is dat er niks mag gebeuren, moet je er niet aan beginnen, dan wordt het niks met die nieuwe functie. Het gaat erom nieuwe ideeën toe te voegen aan oude gebouwen. Met respect voor wat er is en met de blik gericht op de toekomst. *Share* tenslotte verwijst naar het delen van kennis en naar samenwerking. Het Drents Archief wil collectie en gebouw delen met een groter publiek en wij zullen deze klus in samenwerking met verschillende andere partijen klaren.'

Uitdaging

De grote uitdaging in Assen is volgens Van der Meer, de bezoeker te verleiden het archief binnen te gaan. 'Het is een openbaar gebouw dat meer bezoekers moet trekken. De nieuwe vormgeving zal daarin een belangrijke rol spelen. Ik kijk erg uit naar het eerste gesprek waarbij ook de bouwhistoricus aanwezig zal zijn. Dan wordt duidelijk wat er kan en mag in het gebouw. Zijn er bijvoorbeeld onaanraakbare elementen, onderdelen waar je af moet blijven als architect? Vervolgens is het onze opdracht om te bekijken hoe de nieuwe doelstellingen van het Drents Archief ingepast kunnen worden in de historie.'

*'Je moet durven veranderen.
Als het uitgangspunt is dat er niks
mag gebeuren, moet je er niet
aan beginnen'*

Bereikt in 2009

Eind 2009 kwam de financiering rond voor het publieksprogramma *Drents Archief 3.0*. Maar er werd meer bereikt in 2009. Een korte terugblik:

- 3.450 basisschoolleerlingen volgen het lessenpakket rond 200 jaar Asser stadsrechten
- nieuwe erfgoedpunten in de bibliotheken Nijeveen en Zuidlaren
- conservering en digitalisering archief Maatschappij van Weldadigheid
- 80.000 foto's op www.drentsfotoarchief.nl
- aanwinst 350 meter bestuursarchief Provincie Drenthe
- digitalisering erfgoed van de oorlog: films en geluid
- Drenten schrijven hun eigen geschiedenis met *Mijn leven, mijn Drenthe*
- 3.000 onderzoekers bezoeken de studiezaal
- 1.354 basisschoolleerlingen spelen Operatie Sigismund
- meer dan 20.000 mensen bereiken we met publieksactiviteiten
- onze websites worden meer dan 800.000 keer bezocht
- 350 films en geluidsopnames beschikbaar via de catalogus op internet

Navigeren door de tijd

Wie woonde waar in Frederiksoord?

De hoofdrol in het nieuwe publieksprogramma van het Drents Archief is weggelegd voor het medium *Drents Archief 3.0*. Daarmee kan iedereen een virtuele reis maken door Drenthe en tegelijkertijd navigeren door de tijd op basis van historische kaarten uit verschillende periodes. Gebruikers kunnen bovendien zelf informatie aan *Drents Archief 3.0* toevoegen.

Een voorproefje op dit innovatieve medium presenteerde het Drents Archief tijdens de Kolonistendag op 1 november 2009 in Frederiksoord. Duizenden nazaten van kolonisten uit de Drentse armenkoloniën maakten kennis met het wonen en werken in de vrije koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid in de 19de eeuw. Met behulp van moderne digitale toepassingen konden nazaten bovendien de exacte plek vinden waar hun voorouders woonden. Bezoekers navigeerden op een kaart van Google Earth waar kadastrale kaarten van Frederiksoord uit 1880 overheen zijn gelegd. Daarop zijn alle percelen, hoesjes en huisjes aangegeven. Door die locaties aan te klikken, komen de persoonsgegevens in beeld van de gezinnen die daar in de loop der tijd gewoond hebben. Daarnaast konden nazaten op familienaam zoeken en zo de hoesjes achterhalen.

De database is te raadplegen in de studiezaal van het Drents Archief. De toepassing zal op termijn ook online beschikbaar komen.

Bouwhistorische waarde

‘Werkelijk alles klopt in dit gebouw’

Hoe is het gebouw ontstaan, wat is later gewijzigd en wat is nog origineel? Dat zijn, heel kort samengevat, de belangrijkste vragen die beantwoord moeten worden in een bouwhistorisch onderzoek.

De bouwhistoricus geeft op grond van zijn of haar onderzoeksresultaten een waardering aan het gebouw. Die waarde wordt niet uitgedrukt in geld, maar in cultuurhistorisch belang. In de aanloop naar de verbouwing werd ook het Drents Archief onderworpen aan het kritisch oog van een bouwhistorisch onderzoeker. Waarde? Hoog! De vraag wat nu wel en niet verantwoord is tijdens een verbouwing, is daarmee nog niet beantwoord.

Bouwhistoricus Frank van der Waard en kunsthistorica en archiefonderzoeker Wija Friso kregen van de Rijksgebouwendienst de opdracht het archiefgebouw uit 1901 te onderzoeken. ‘Een heel mooi gebouw’, zegt Van der Waard, ‘waarvan de oorspronkelijke architectonische kwaliteiten slecht tot hun recht komen door de plek waar het staat.

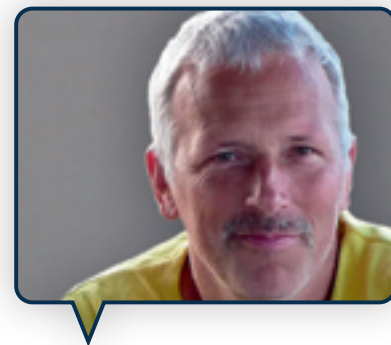
Je kunt geen afstand nemen en daardoor eigenlijk het gebouw nergens in z’n geheel zien. Voor mijn onderzoek heb ik een ongelooflijke hoeveelheid foto’s genomen. Dat was nodig om het overzicht te krijgen.’

Eigen plek

Het Drents Archief is gebouwd op de plek waar in de middeleeuwen de cisterciënzerabdij Maria in Campis stond. Toen het Rijk in de 19de eeuw begon met het oprichten van archiefgebouwen, was het voormalige klooster nog in gebruik als overheidskantoor en waren de provinciale archieven op verschillende plaatsen in Assen gehuisvest. Van der Waard: ‘Uiteindelijk was dit geen houdbare situatie. We ontdekten tijdens ons onderzoek bijvoorbeeld dat op een van de laatste verblijfplaatsen van het archief, ook een huurder met een paard woonde. Dat paard leefde onder hetzelfde dak als de archiefstukken. Geen ideale omstandigheden voor behoud en beheer. Om het archief eigen huisvesting te geven, werd op het binnenplein van het voormalige klooster ruimte gemaakt. De pastorie is gesloopt en op die plek kon Rijksbouwkundige Jacobus van Lokhorst aan de slag met de nieuwbouw voor het archief. Wat behouden bleef was de kruisgang. Die is nu nog herkenbaar in het Drents Archief.’

Consequente vormgeving

Later werd besloten dat ook het museum een plek in het gebouw moest krijgen. Van der Waard: ‘De begane grond werd speciaal voor het museum ontworpen. De hoge ruimte met gewelven is afgestemd op de voorwerpen die men toen verzameld had en wilde tentoonstellen. Een mooi voorbeeld van *form follows function*.’ Boven het museum werd een leeszaal ingericht en twee werkkamers; één voor de rijksarchivaris en één voor de assistent-archivaris. Het depot, dat brandvrij moest zijn en gescheiden van de vertrekken voor personeel en publiek, was een vierkant bouwdeel van drie bouwlagen dat achter het trappenhuis stond ongeveer ter plaatse van de huidige nieuwbouw.

‘Van Lokhorst was echt een hele goeie architect. Zijn kracht zat ’m in de consequentie’

Rijksbouwkundige Jacobus van Lokhorst, was volgens Van der Waard een ondergewaardeerd architect. ‘Van Lokhorst was echt een hele goeie, maar liep een beetje in de schaduw van Cuypers. Ten onrechte, want hij was minstens zo goed. Zijn kracht zit ’m in de consequentie. De vloer op de begane grond is één geheel alhoewel je dat nu niet meer ziet. Onder de vloerbedekking in de huidige kantoorruimtes loopt de mozaïekvloer door. Er is langs de vloer een plint van zwart hardsteen aangebracht die de hele ruimte rond gaat. De mozaïekvloer loopt door in de gang, maar daar is de plint van witte tegeltjes en dus goedkoper. De trapredes en de bordessen in het trappenhuis zijn ook in massief hardsteen uitgevoerd. Het gebruikte materiaal past steeds bij de status van de ruimtes. Werkelijk alles klopt in dit gebouw, niks is toevallig en dat is heel mooi om te zien.’

Zoals in de middeleeuwen

Van der Waard legt uit dat er begin 20ste eeuw veel werd nagebootst uit de middeleeuwen. 'Veel van wat gebouwd werd moest lijken op gebouwen in de middeleeuwen. Vandaar dat gekozen is om reuzenmoppen of kloostermoppen als bouwsteen te gebruiken.

Maar aangezien die in die tijd niet meer gebakken werden en dus niet voorradig waren, heeft die keuze de bouw een aantal jaren vertraagd.

De ramen zijn eveneens typisch middeleeuws. Het glas is rechtstreeks in de sponningen gezet in plaats van in kozijnen. Ook werd er op z'n middeleeuws voor gekozen het gebouw geen goten te geven. Maar daar is men van teruggekomen omdat het vocht via de muren naar binnenkwam. Niet bepaald ideaal voor archiefstukken.'

Van der Waard zal in zijn onderzoeksrapport het gebouw van het Drents Archief een waarde toekennen. Wat is het gebouw waard vanuit bouwhistorisch en cultuurhistorisch oogpunt?

Volgens de normering zijn er drie mogelijke waardekwadificaties voor monumenten: neutrale, positieve en hoge monumentale waarde. Van der Waard vindt er geen doekjes om: 'De cultuur- en bouwhistorische waarde van het Drents Archief is hoog.'

Het bouwhistorisch onderzoek vormt de basis voor het verbouwingsplan. Het is nu aan de Rijksgebouwendienst en de architect om een plan te maken dat recht doet aan de monumentale waarde van het gebouw. Dit gebeurt in samenspraak met de monumentencommissie van de gemeente Assen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

In het vernieuwde Drents Archief is het mooiste deel van het gebouw voor het publiek.

nr. 2 – juni 2010

Drents Archief

Brink 4, 9401 HS Assen
Postbus 595, 9400 AN Assen
t: 0592 313523
f: 0592 314697
e: info@drentsarchief.nl
i : www.drentsarchief.nl

Colofon

Eindredactie

Douwe Huizing en Joke Wolff

Tekst

Yolanthe van der Ree

Vormgeving, prepress en druk

Koninklijke Van Gorcum BV

Drents Archief 3.0 wordt gefinancierd door:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

provincie Drenthe

Gemeente Assen

Dit project wordt mogelijk
gemaakt door Europees Fonds
voor Regionale Ontwikkeling